

Drengeliv i Esbjerg, 1936-1939

Af Johs. Bredmose Simonsen.

En af mine første klare erindringer går tilbage til den 27. oktober 1936. Den dag kulminerede en vældig storm eller rettere en orkan, den voldsomste der havde været siden 1909. Jeg var da ni år gammel. Vores »unge pige« og jeg var ude i et eller andet ærinde, og jeg fik hende lokket med på havnen for at se, hvordan der så ud dernede. Det stormede ganske forfærdeligt og tagstenene raslede ned fra hustagene og vi havde det største besvær med at gå.

Da vi stred os hjemad, mødte vi en »grise-mand«, der kørte rundt og hentede køkkenaffald til sine grise. En grisemand var ikke særlig anset og hans hestevogn lugtede ikke godt, men vi vinkede efter ham og kom op og sidde mellem hans spande. Da vi kom hjem fik vi megen skældud fordi vi havde været ude i det vejr. Far var ikke hjemme, han var ombord på sin kutter, der lå med motoren igang, for at den ikke skulle rive sig løs fra sine fortøjninger.

Når en storm dengang gjorde så stort et indtryk, var det fordi der næsten altid forliste fiskekuttere. I denne storm kæntrede og sank »Elben I« fyrskib og femten mand druknede. Kutter »Alice« rullede rundt med bunden i vejret to gange, men skibet og besætningen kom dog vel i havn. Der forliste ni Esbjergkuttere og otteogtredive fiskere druknede, senere forliste to kuttere, hvorved fem mand mistede livet. Det gav stødet til en destruk-

tionsplan, der fik de ældste og ringeste udskiftet med nye og mere sødygtige fartøjer.

Vi boede i Jyllandsgade 57 og jeg kom først på Østre skole. Et minde fra den skole har jeg i form at et halvtort ar på højre øjenbryn. Skolen havde en stentrappe som jeg faldt ned af og flækkede øjenbrynet. Overfor skolen boede en kvindelig læge, der satte en flok klemmer i. Siden kom jeg på Danmarksgades skole, en stor skole med ca. 1000 børn. Skolen var hverken glad for mig eller jeg for den.

Nej, det der interesserede og optog mig var havnen og kammeraterne der. Vi kendte hinanden fra søndagsskolen og fra FDF. Vi var i søndagsskole hver søndag og om sommeren blev der arrangeret en udflugt til KFUM lejren »Vagtbjerg« på Fanø og selvom meget af søndagen gik med sejllads og traven frem og tilbage til »Vagtbjerg«, skulle vi alligevel stables ind i Nordby missionshus og have en lang tale. Søndagsskolens juletræsfest var også et højdepunkt, for vi var ikke med til de verdslige juletræsfester.

Senere kom jeg i FDF 2. kreds der havde lokaler i Niels Juelsgade 2 over gården på et stort loft, hvor der tidligere havde været et snedkerværksted, smadder brandfarligt, kun forsynet med en smal trætrappe. Vi var omkring hundrede drenge og som vi sang og havde det dejligt. Det medførte også Weekend ture og sommerleje.

Men til daglig var det havnen der var sagen. En af mine første erindringer derfra,

Stormen 1936. På fiskerihavnen ved Auktionshallen ventes der på nyt fra havet. (Byhistorisk Arkiv, Esbjerg).

var, da jeg var ti år gammel og faldt i havnen. Det var i 2. bassin hvor petroleumsbådene havde deres plads. Det var en sommerdag og jeg var under vandet to gange, inden en mand fra petroleumsbådene fiskede mig op og cyklede med mig hjem til Fru Simonsen. Så blev der larm og jeg fik forbud mod komme på havnen igen. Far stod hos og sagde: »*Det må du ett*«. Næste dag så han lunt ud af øjenkrogene og sagde ikke noget, da han traf mig på

havnen igen. Senere hørte jeg at han forklarede min mor, at den dreng kan man ikke holde fra »*æ havn*«.

Vore forældre kendte også hinanden fra havet, havnen og diverse missionskredse, desuden boede vi næsten allesammen indenfor et begrænset område i Vesterbyen. Vi var en stor flok drenge, der havde havnen som vores legeplads – og hvilken dejlig legeplads! Vi holdt mest til omkring 2. bassin mellem den

Der var liv på fiskerihavnen sidst i trediverne. (Fiskeri- og Søfartsmuseet).

såkaldte »missionskaj« og »æ snuspier«. Imellem de to kajer var der et slæbested, en stor skrå plads af træ, der strakte sig fra gaden og ned i vandet. Slæbestedet blev brugt til at hale hyttefadene op på, så fiskeeksportørerne kunne tømme dem for levende rødspætter.

Her lå også joller, som vi huggede og sejlede rundt i. Der var bl.a. en pram der hed »Enoch«, den ejedes af »Tyk Tarben«, der levede af at »rense op«, d.v.s. at han fiskede

de døde rødspætter op af hyttefadene, som han vel senere solgte. Han blev helt tosset, når han skulle bruge sin båd og vi lå midt ude i havnebassinet, udenfor hans rækkevidde. Dengang var der flere hundrede hyttefade i havnen og de var en vigtig del af vore legeomuligheder. Hvis man stod på midten af et hyttefad, kunne det bære en mand, men gik man ud på en af enderne sank det. Der gik sport i hvor længe vi turde stå på enden af et

hyttefad, inden det sank dybere og dybere. Mange gange drattede vi i vandet og det var ikke altid om sommeren.

Vi var dygtige til at »vrikke« med en åre, der var anbragt i et hak bag i båden og som kunne få den til at skyde en god fart. I det hele taget var vi eksperter i alt det med både og sejllads.

Megen tid brugte vi til fiskeri. Vi tattede, fiskede med kroge, eller med »tover« (»togger«). Det var en jernring så stort som et cykelhjul med et løsthængende net hængende under ringen, på tværs af ringen var der tråde med orme eller fiskeaffald. Når så fiskene var i gang med at æde det, trak vi hurtigt ringen op og fiskene havnede i nettet. På denne måde fangede vi mange dabs (isinger).

Vi fiskede ved Trekosten i sejlrunden udfor 4. bassin. For at komme derud, sejlede vi under læmolen hvor der var en lav åbning, så vandet frit kunne strømme ind og ud. Det betragtede vi som farligt, for hvis vandet steg, kunne vi blive fanget under molen. Læmolen var foroven afrundet med gule mursten og der er endnu en stump tilbage af den. På østsiden af denne mole lå der flåder så store som håndboldbaner, der blev hyttefadene halet op og stillet på højkant for at blive tjæret og repareret. Det gav en dejlig legeplads og i dårligt vejr fandt vi altid derhen, vi legede bl.a put (skjul) og lavede huler. Ejerne af hyttefadene var, for at sige det mildt, ikke særlig glad for vore aktiviteter, men vi klarede os.

Engang var vi nogle drenge på fiskeri. Jeg havde hugget et par gummistøvler på »Elsa Margrethe« E.7, der var min fars fiskekutter. Desværre faldt jeg i vandet og blev drivende våd. Det var ikke så heldigt at aflevere våde støvler eller komme våd hjem igen. Så jeg tilbragte eftermiddagen på flåden, splitternøgen for at tørre støvler og tøj. En anden

gang var vi også ude at fiske, da havde jeg »lånt« en fiskekniv på E.7, da jeg ville hugge den ned i bådens lønning, klappede den sammen om mine fingrer, det var ret slemt, og så blev der igen ballade.

Om efteråret fiskede kutterne torsk nær ved land og kom ofte samlet i havn. Da stod vi drenge på molen ved Auktionshallen og kappedes om, hvem der på lang afstand, først kunne kende de forskellige kuttere. Det skete også, at fiskerne ikke nåede at rense torsken før de var i havn, så kunne vi tjene en skilling ved at hjælpe med at rense.

Sidst i trediverne var over 400 kuttere hjemmehørende i Esbjerg. Vi kendte alle navne og numre på dem og hvis jeg idag skal huske et tal, bruger jeg at huske, hvilken kutter der havde det nummer. Kom nogen og spurgte os om, hvor en bestemt kutter lå i havnen, så vi op i luften på masterne og kunne hurtigt se hvor den var, for hvert skib havde sit bestemte rigningspræg.

Mange fiskere havde foruden deres døbenavn også et øgenavn, f.ex. *Kesse Gummistøvle* - *Kesse Bedstefar* - *Hurtig Kesse*, der ikke var særlig hurtig - *Kesse* står for Kristian. Så var der *van der Lubbe* - *Swot Jens*, sorte Jens - *Swot Jellen*, sorte Enevold - *Lam Jellen*, der var handicappet. Der var *Kræ Tut* - *Karl Svinghjul*, han var stor og krum, desuden også *Mads Madkjær* - *Hans Ævlegrød* - *Æ Trolldgrin* - *Simon Gyldenspjæt* - *Bedstes Orla* - *Æ Glasrøv* - *Jens Røv* - *Kaptajn Blod*, *æ Fylla-mand* og *Phyllis-Hans* efter kutternes navne osv. Der var også en mand der hed Simon, men det har aldrig stået på hans dåbsattest. En dreng blev forhyret på E.7 han hed Jens, men da der i forvejen var en Jens ombord på skibet, kaldte far ham for *Madsen* og det har han heddet siden. En fisker hed *Holger lille Dres*, han var søn af lille Andreas.

Drengene fik også deres øgenavne f.ex. *Sjuks - Dudi - Simse - Røde Busse - Keste - Tom Lejlighed*, han var åndssvag, tom i hovedet - *Forloren Hansen*, drengen havde forlorne tænder - *Henning Blødhæt - Hanse - Stannes Peder*, hans mor hed Christiane osv.

Flere familier fik også deres navne, f.ex. hedder Ebsen-familien »*Kløjer*«, familien Sørensen er »*Humler*« og en stor familie-kreds er »*Dotter*«.

Min familie gik heller ikke fri, der var et »*Væver*« navn på os, far hed »*Æ gammel Væver*«, min bror »*Lille Væver*« og jeg »*Vild Væver*« (hvad jeg aldrig har forstået).

På en stor tjæremark bag fiskepakhuse ne boede »*Swot Jellen*« som eneboer i et hus lavet af fiskekasser. Han havde en stor gris i huset, var møgbeskidt og gik sommer og vinter i et par store gummistøvler. Vi var bange for ham og det var der også fiskere der var. Der var flere der mente, at der var noget overnaturligt ved ham, derfor turde de ikke nægte ham en fisk eller andet han bad om.

En fisker fortalte ved et FDF møde, at de på kutteren havde afvist ham. På den næste fisketur gik alting skævt, grejerne sad fast på bunden, voddet var uklar osv. De gav sig til at lede rundt på skibet og fandt bag spillet en pind hvor der med en kniv var skåret noget. Da de kastede den overbord, kunne de fiske normalt igen. Fortælleren troede selv på historien.

I det hele taget var der en sær blanding af kristentro og overtro blandt fiskerne. Efter nytår begyndte de ikke årets fiskeri med at tage ud på en mandag og det gælder stadig. En Esbjergkutter forliste i marts måned 1990, skipperen fortalte om begivenheden og sluttede med bemærkningen: »*Men vi startede jo også det nye år, med at tage på fiskeri på en mandag!*« Min far byggede i 1945 en ny

kutter og var klar til at tage på fiskeri, men fandt på mange undskyldninger for ikke at tage afsted, fordi det var en mandag. Under skibets mast blev der lagt en sølv mønt, det skulle give held. Mange drenge har i tidens løb, fået en over nakken for at fløjte til havs, det mente fiskene kunne frembringe blæsevejr.

Det var ikke kun fiskerihavnen der var spændende, også den øvrige havn lokkede og på cykel gik det langs de mange kajer. Trafikhavnen blev jævnligt besøgt af »*kineserdampere*«. Det var store engelske dampere der kom med soyabønner til Oliemøllen og som var bemandede med kinesere. Vi drenge stod på kajen og råbte »*money*« til de små mænd, som så kastede pence ned til os, de var et samleobjekt. På kajen og i jernbanesporene samlede vi soyabønner op, de var gode til pusterør. Disse bønner lå rundt om på skolerne, til stor ærgelse for pedellerne og lærerne konfiskerede vore pusterør.

Vi fik ofte besøg af en engelsk styrmand, der engang havde fået en julepakke fra min mor gennem Sømandsmissionen. Han var forhyret på en gammel kulslæber der hed *S/S »Togston«* hjemmehørende i Newcastle. Han var en flink fyr og jeg var altid på »*Togston*« når skibet var i Esbjerg. Da han engang besøgte os, var han meget forlegen fordi hans ærmer var flosset op. Jakken havde hængt i et skab og ved skibets bevægelser, var ærmerne slidt i stykker. Måske en lidt mærkelig erindring. Efter krigen var vi spændte på, om han ville dukke op igen, men vi så ham aldrig mere.

I 1939 anløb ØK's »*Canada*« for første og eneste gang Esbjerg. Da var jeg tolv år gammel. Dengang var »*Canada*« vel Danmarks flotteste og mest elegante skib, det var fire

ØK's »Canada« forlader Esbjerg havn 1939. Samme år minesprængtes det ud for Humber-floden. (Fiskeri- og Søfartsmuseet).

gange så stort som den tids Englandsbåde, 12000 BRT. og forsynet med to store gule skorstene. Skibet sejlede fragt mellem Danmark og Amerika og havde desuden plads til 60 passagerer. Jeg gik ombord for at se mig omkring, der traf jeg en flink purser som gav sodavand og viste mig rundt på skibet. Jeg var meget duperet af, at der var herre og damefrisørsaloner, swimming-pool, barer og elegante saloner, alt lavet i fineste træsorter. I november samme år, løb »Canada« på en mine udfor Humberfloden, heldigvis uden tab af mennesker. Efter eksplosionen gik mandskabet i bådene, men da skibet ikke sank, gik de ombord igen og sejlede videre. Skibet var lastet med soyabønner og da van-

det trængte ind i lasten, udvidede bøunnerne sig, så skottene sprængtes og skibet sank.

Vi kendte på en eller anden måde en ung maskinassistent der var forhyret med S/S »A.P. Bernstorff«, igennem mange år en tro slæber for DFDS og kendt skib i Esbjerg havn. Det havde Nordens største dampmaskine og sejlede i fast rutefart på Dunkirk og Antwerpen. Masinassistenten var en rar fyr, selvom jeg nok syntes, at han var lidt for glad for sin kasket og for piger.

Skulle der »skaffes« i messen spiste jeg med. Jeg fik engelske flødekarameller, til gengæld skulle jeg smugle cigaretter og cigaretpapir i land for ham, den frække fyr! En tolder spurgte mig engang om, hvad jeg hav-

Der lastes Svinekroppe – Esbjerg havn. (Fiskeri- og Søfartsmuseet).

de under blusen og jeg svarede som sandt var: »Cigaretter«. Det troede han ikke på og lod mig gå. Spændende var det at færdes på sådan et skib, især nede i det kæmpestore maskinrum, det var en hel fremmed verden.

Der var liv og leben på Englandskajen når der blev lastet og losset. Dengang var det ikke gaffeltrucks, men store heste der blev brugt til arbejdet, og der oplevede jeg, hvordan mænds rygge ligefrem som på samleband blev ødelagte, når de løb op ad en smal sliske med en halv gris på ryggen. De løb i en række, fik grisen, der var pakket i sække-lærred og hvor saltet drev fra, kastet ned på ryggen så de gik i knæ og så løb de for makkeren var lige bagefter, det var forfærdeligt.

Det var også folk med en særlig mentalitet, engang spurgte en af dem »Om jeg troede, at jeg kunne pisse ham op og ned af ryggen«. Det var grov snak, dengang.

Der foregik også en stor eksport af levende kreaturer til Tyskland og Belgien. Det var et værre cirkus, når disse halvvilde køer skulle trækkes ombord i skibene. Der var en brølen af forskræmte dyr og en banden og svovlen fra de mænd der trak i dem. Det var det rene dyrplageri.

Det hændte også, at der kom store sejlskibe til Esbjerg, bl.a. nogle finske der kom med træ. Det var flotte skibe og jeg vidste hvad alle sejlene hed, det var sådan set tosset, men jeg har altid haft en svaghed for ikke at kun-

ne skelne det væsentlige fra det uvæsentlige. Jeg betragtede de forskellige skibe med stor glæde og nydelse, dengang lignede et skib også et skib. Måske var jeg blevet sømand, hvis krigen ikke var kommet.

Når E.7 skulle kølhales (skibet bl.a. males i bunden), var det gode løjer, at få cyklen ombord på kutteren og sejle fra Nyhavn til Gl. Havn hvor beddingen var og senere være ombord, når skibet i små ryk blev trukket på land. Skibets besætning arbejdede som arbejdsmænd uden løn, sammen med håndværkerne, når der skulle kølhales. Formiddag og eftermiddag forlod alle arbejdet og gik i lange rækker til Sømandshjemmet for at drik-

Aktiviteter på Gl. havn. (Byhistorisk Arkiv, Esbjerg).

ke kaffe på skibets regning. Timelønnen var lille og arbejdsdagen lang.

Engang stod E.7 på beddingen og jeg havde fået fat i en kasseret nødraket der var noget fugtig. For at få den tørret, satte jeg den i klemme i skorstensrøret fra lukafet, pludseligt gik der ild i raketten og jeg kastede den ned på beddingen. Den fløj ikke, men røg voldsomt. Så skete der en hel masse, folk stimlede sammen fra alle sider og jeg fik en megen skældud.

Der var en vældig aktivitet på Gl. Havn dengang. På fire værfter byggedes nye kuttere, der var maskinfabrikker, smedjer, malerværksteder og meget andet, altid var der noget at se på, bl.a. var der på beddingen en svedekiste, det var en ca. tyve meter lang lukket kiste, hvor de svære egeplanker blev dampkogte. For at få damp, sad der en arbejdsmand og fyrede i den hele natten. Når planken var gennemkogt, blev den båret hen til den spantereste kutter og med skruetvinger bøjet i facon efter skibets runding. Det gik stærkt for planken var brændvarm.

I Jyllandsgade foregik der også mange ting. Hvor Husmodergården er i dag, havde tømmestermester Henriksen en tømmerplads. Der var vi, når tømrerne bl.a. lavede tagkonstruktioner med noter. Vi fandt træstykker som vi lavede spidspinde af, det var en ca. 10 cm. lang rund pind, der blev spidset i begge ender, så slog vi med et kosteskæft på en af spidserne og pinden hoppede ind i nogle felter vi havde tegnet på gaden. Vi fandt også træ der egnede sig til at lave skibe og flyvemaskiner af, vi spillede fodbold og rundbold, kuglespil med små lerkugler var også meget yndet, vi legede med trillebånd, engang havde jeg fået fat i et bildæk og så gik det ned af Islandsgade, der var meget skrå og lige asfal-

teret med smågrus, jeg forsøgte at springe over hjulet i fuld fart og gik lige på hovedet, hele ansigtet blev skamferet.

Adolf boede i nabohuset, han havde en meget livlig fantasi og jeg troede på alt hvad han fortalte. Vi gik sammen til bageren og tiggede gammelt brød og til slagtermester Axel Hansen, om i gården og fik pålægsrester. Jeg begreb ikke at min mor forbød mig det, for det var da helt fint, at komme hjem med både brød og pålæg.

Vi fulgtes ad i Frelsens Hær og så tegnefilm, vi skulle synge så taget løftede sig, men det gjorde det aldrig. Vi fik præmier og solgte lodsedler for Frelsens Hær. Adolf og jeg havde en fornemmelse af, at det ikke var så heldigt at sælge lige i nabolaget, for fru Simonsen havde ikke altid den samme opfattelse af hvad der var sjovt, som vi havde. Vi var kommet ned på Nygårdsvej med vore lodsedler, der traf vi en af mors veninder som var tarvelig nok til at ringe til mor.

Hver lørdag eftermiddag gik vi med »søndagsblade«. Vi anbragte Missionshusets blade i postkasserne i kvarteret Stormgade - Nygårdsvej - Skjoldsgade. Det var surt, men sådan var det bare! Adolf ville gerne hjælpe, for når vi kom hjem fik vi cacao og nybagte boller med smør. Adolfs far havde en dejlig stor motorbåd der hed »Jaje«. Efter lange forhandlinger med mine forældre, fik jeg lov at komme med ud at sejle, far havde dog først været på havnen for at se om båden var sødygtig. Vi sejlede bl.a. til Skallingen og gik i land der.

Vi hørte om Hitler og var vel klar over, at det ikke var så godt med ham. Men Adolfs mor var tysker og engang fik de besøg af en kusine fra Tyskland. Vi sad en aften nede på havnemolen og jeg husker at kusinen sagde om Hitler: »Hvis du ser den mand, må du el-

ske ham«. Det syntes jeg var noget underlig noget.

Da jeg var ni, ti, elleve, og tolv år gammel brækkede jeg hvert år ved pinsetid en arm. Første gang faldt jeg ned fra vores lysthus, der stod nede i baghaven. Jeg sad oppe på taget og overværede en begravelse på den gamle kirkegård, da jeg drattede ned og brak en arm. Da vi cyklede op til sygehuset, lavede jeg i bukserne, det var ikke så godt. Anden gang sad min hæl fast i en kløft på et træ, så gik jeg på hovedet og brækkede en arm. Tredje gang legede vi »jorden er forgiftet«. Mor havde nogle tøjstænger, det var lange stænger der var beregnet til at støde op under tøjsnorene for at få dem i vejret, når der skulle tørres tøj efter storvasken. Disse stænger lagde vi over nogle kasser og så gjaldt det om ikke at røre jorden. Det gjorde jeg altså og brækkede en arm.

Fjerde gang var vi til fødselsdagsfest hos en skolekammerat, det var årets fødselsdag. Drengen var enebarn af en købmand. Der blev lejet en bybus som kørte klassen ud i skoven hvor vi legede, senere kom der en mælkejunge med cacao. Vi legede på en festplads hvor der var en tribune, den stod jeg på og en af kammeraterne holdt mig om fødderne, så jeg gik hovedet eller rettere på skulderen, som ikke kunne holde til det, så den brækkede. Jeg var indlagt på sygehuset i en uges tid og kom hjem med en stor gipsbandage. der gik fra håndleddet til om på skulderen. Den hang i mange år på mit værelse.

Mor var vældig nervøs, når vi årene derefter nærmede os Pinse. Jeg blev undersøgt for svage knogler, men jeg vist bare lidt uheldig!

Som drenge legede vi som drenge vel altid har gjort. Blandt andet byggede vi huler i »Marendalen« der var i den nordlige del af

Nørreskoven, der dengang lå langt uden for byen. Der var en dal med en bæk og en kæmpehøj som vi kaldte Whiskyhøjen, senere opdagede jeg at den hed Vidtskuehøjen. Hjemme fortalte jeg ikke om vore skovekspeditioner, hvad de ikke vidste havde de jo ikke ondt af!

Vi boede i Jyllandsgade mellem Nørregade og Skolegade og der var liv i gaden dengang. I vort nærmeste nabolag var der tre købmænd, to ismejerier, grønthandler, skrædder, vaskeri, legetøjsforretning, skotøjsforretning, bager, skomager, slagter, glarmester, cykelværksted, cigarhandler, barbersalon, et vaskeri med Fransk Vask og Strygning, den var til finere beklædningsgenstande, der bl.a. skulle stives.

- Sands restaurant var der også dengang. Der var en rulleforretning, hvor folk kom med deres lagner o.lign. som blev rullet om nogle tømmerstokke, der var ca. ti cm. tykke. Disse stokke blev anbragt under en stor kasse, hvori der lå nogle store sten for at give den vægt. Ved hjælp af en elektromotor og under megen larm, rullede denne kasse hen over tøjrollerne, som derved blev glattet ud. Når tøjet var færdigbehandlet, blev det lagt i store tøjkurve og blev bragt ud til kunderne af »bydrengen« (budet). Hos os måtte han gå igennem kælderen og op af bagtrappen, for på fordøren var anbragt et emaljeskilt hvor der stod, at al varetransport af fortrappen var forbudt!

I gaden var der en brændselshandler, der foruden at sælge koks også solgte is. Isen hentede han på isværket i store blokke, som han så huggede i mindre stykker med en issyl. Stykkerne bragte han til kunderne, der lagde det i en lille isoleret trækasse, det var den tids køleskab.

I nr. 33 var der et ølbryggeri hvor der blev lavet hvidtøl, det bryggedes i store kar og blev kørt ud til kunderne med hestevogn. Det var spændende at følge processen, når Stougaard var i gang med arbejdet. Hesten og stalden var vi også glade for. Mange mennesker kom med skåle for at hente gær, det var et godt middel mod »bumser« (filipenser).

En fiskemand med en kasse på cyklen kom også og en sommerdag kørte nogle fiskepakker rundt med en stor tunfisk på en trækvogn, de skar blokke ud af den og solgte til gadens beboere, det var en blodig affære. Der kom også gårdsangere og en lirekassemand, en fulderik hørte også til, han hed »*sølle Søren*«, havde mange medaljer og kunne tale russisk - troede vi da. Han sang altid: »*Har I ikke set min lille kuen, hun er sådan en fiks person*«.

Fra Holms smørpakeri kørte store hestevogne med smørdritlet til Englandsbådene, når de kørte over brostene ved Skolegade, sprang gnisterne fra hestenes sko. Direktør Holm's familie var overklassen i gaden, de havde fire børn, der alle var ældre end jeg. De havde også en lille bedstefar og en store bedstefar, det var voldsomt, for jeg havde kun én og han boede helt op på Holmslands Klit. De havde bil, sommerhus i Vejers og hund, der var en forhav og en baghave, smørpakeri og kontor. Jeg var sommetider med Direktøren på jagt, så kom jeg ud at køre i bil, hvilket var en begivenhed dengang, Vi fik madpakke med, højt smørrebrød, som jeg ellers aldrig fik. Vi skød aldrig noget, men engang satte han sig i en hundelort og jeg skrabadet det af med en pind, det følte han meget pinligt.

Rammen om familielivet var nr. 57. Far købte huset i 1918 og vi boede første og anden sal. I stuen boede en ældre dame der

var styrmandsenke, hun gik altid i Fanødragt, til daglig med ravknapper og til fest med sølvknapper. Da hun var fannik, elskede hun røgede baksuld, de blev ristet over gassen, det gav en stram lugt og os, hun åbnede døren til bagtrappen, så hørmen steg op til os på første sal og det var altid når mor skulle have kvindemøde.

I et gammelt hus boede »Skæve Jensen« med sin gamle mor. Han var klokker ved Vor Frelzers Kirke og hver gang der skulle ringes, kravlede han op i tårnet, det var mindst morgen og aften, men også alle de andre gange når der skulle ringes, f.ex. ved begravelser og ved højtiderne. Han stod ved siden af klokken, der var af jern og godt rusten, og trak i et reb, når der skulle slås bedeslag, krøb han ind under klokken og med sin hule hånd stoppede han knebelen. At han var skæv af at trække i tovet og døv af larmen, man kendte jo ikke høreværn, var ikke så mærkeligt. Mange gange var jeg med ham oppe i tårnet, det syntes vældigt højt og jeg kunne se ned i vores have.

I haven var der gode klatretræer. Engang havde jeg en hule i toppen af et pæretræ, Tante Jane, onkel Christian og deres to forkælede piger fra Ålborg besøgte os jævnligt. De piger tiltalte deres forældre i tredje person: »Vil far ikke... Vil mor ikke det...«. På første sal ud mod haven havde vi spisestue og når jeg sad i træet kunne jeg se ind i stuen. Da tante Jane opdagede mig i træet råbte hun op og jeg blev beordret ned. Jeg var vel heller ikke mere end ni år gammel. Mor undskyldte og sagde, at jeg vist fik for slap en opdragelse, hvortil tante Jane erklærede, at jeg overhovedet ingen opdragelse fik!

Når man er fra et hjem med klaver, løber man risikoen for at skulle lære at spille. Mor havde en idé om at jeg kunne lære det, men

der var ikke rigtig tid til at øve, så det blev ikke til så meget. Noget fik jeg dog lært, så jeg spiller stadig lidt for mig selv. Far sagde, at det fik jeg aldrig lært, men at frk. Hoffmeyer ikke kunne undvære spillepengene, så jeg skulle blive ved. Frk. Hoffmeyer var gammel og spinkel og kunne næsten ikke se. Når jeg ikke havde tid til at spille, bandt jeg et lommetørklæde om en finger og stak den op i næsen på hende, så kunne hun jo godt se, at jeg ikke kunne spille med en dårlig finger. Men jeg var flink til at bære koks op fra kælderen til første sal, så hun havde noget at putte i kakkelovnen.

Jeg havde en god kammerat i Skjoldsgade, vi kørte bl.a. på cykel med en masse papstykker, som vi havde sat fast med tøjklammer og som stak ind i egerne. Det lavede et farlig spektakel. Vi drønedede bagefter hinanden om i Stormgade, som dengang ikke var særlig befærdet.

Det gik forbi pastor Bendtsens kontor, der vendte ud mod gaden. Der sad han lørdag eftermiddag og skulle lave prædiken. Hver gang vi larmede forbi hans vinduer, kom han farende ud som trolde af en æske, han fægtede med brillerne og råbte efter os. Med mellemrum kørte vi forbi og hver gang kom han ud og var meget vred.

Engang var vi til fest i Missionshuset, der netop havde fået indrettet toiletter i kælderen. Vi troede at en kammerat var derinde og holdt døren, så han ikke kunne komme ud, han buldrede på døren og kom tilsidst stormende ud, ikke kammeraten, men pastor Bendtsen, som var helt vild og råbte: »Jeg kender jeres forældre«.

Samme pastor Bendtsen var i øvrigt frygtløs overfor tyskerne under besættelsen. En frihedskæmper blev skudt og den halve by var med til begravelsen. Her holdt præsten en

meget provokerende tale, der resulterede i at to Hipo'er trængte ind i præsteboligen om natten og skød præsten i sengen, medens konen lå ved siden af ham. Det var en voldsom begivenhed, der chokerede os alle.

Som dreng læste jeg meget, altid var jeg i gang med en bog og sådan har det været lige siden. Det begyndte med OTA-bøgerne, det var bøger der kunne vindes ved at spise havregryn eller rettere havregrød, for det var den eneste måde man spiste havregryn på dengang. OTA-bøgerne var små bøger i stift bind, som på en spændende måde fortalte om begivenheder fra Danmarkshistorien og fra den øvrige verden, f.ex. om nybyggerne i Amerika, altid med en dreng som helt, undtagelsesvis kunne det også være en pige.

Ellers var det biblioteket der holdt for.

De læste bøger var bl.a. af forfatterne Marius Dahlsgaard, A. Chr. Vestergaard, Marryat med historier fra havet, men også Torry Gredsted og om Rasmus fra Rodskoven af Niels K. Kristensen osv.

Når far så min skoletaske, beordrede han mig til at vende bunden i vejret på den og når han så hvad den indeholdt, skældte han ud, fordi den var fuld af de »moge« biblioteks-bøger. Jeg fik ikke lov til at læse om natten, for lyset fra mit værelse kunne ses fra forældrenes soveværelse. Det havde vi mange kontroverser om. Jeg havde en lommelygte under dynen for at kunne læse, men når batterierne var udbrændte og jeg ikke havde penge til nye, brugte jeg et stearinlys, det var vel ikke ufarligt og det blev også noget varmt under dynen.

I gaden var der gode legekammerater, vi havde meget glæde af hinanden og havde et godt sammenhold. Deres skæbner var ret så forskellige. A var ivrig i Frelsens Hær og blev gift med en rig Frelserpige og bor i Finland.

B's far var maler og drak som en svamp, det gjorde B også og døde som en sut, inden han fyldte halvtreds. C var knalddygtig, men da han var tyve år gammel, tog han sit liv p.gr.a en pige. D var FDF'er og snedkersvend, han endte som chef for kriminalpolitiet i en mindre by. E var godt begavet og fik en stor vognmandsforretning som krakkede. F startede et skibsbyggeri som gik konkurs.

Paradis var for os Sædding strand. Det begyndte med en stor fiskeriudstilling der fandt sted i 1932 og var opstillet på dyrskuepladsen som lå mellem Gl.Vardevej, Jørgen Pedersensvej, Hjertingvej og Fiskebrogade. Da udstillingen blev nedbrudt, foreslog tømmermester Henriksen min far, at de skulle gå sammen og købe noget af nedbrydningstræet og bygge et sommerhus. Der blev købt en grund overfor det nuværende Fiskeri- og Søfartsmuseum og der blev der bygget et stort hus, hvor der skulle være plads til to familier. Det kom til at hedde »Skrænten« efter den høje stejle skrænt ned til vandet. Til hver familie var der en stue på ca. femten kvadratmeter, et køjerum med seks køjer ca. fem kvadratmeter og et køkken på ca. to kvadratmeter. Det hele lå spejlvendt for hinanden, så køkkenet og soverum kun var adskilt med en tynd bræddevæg. Der var ingen særlig komfort, vandet blev hentet ved en gammeldags pumpe der stod på en mark foran huset. Den var vi iøvrigt fire familier om at bruge. Belysningen var petroleumslamper og køkkenet var udstyret med to stk. primus, der både lugtede, osede og især larmede. Når man løftede en lem i gulvet var der en kælder nedenunder, den var lavet af fire fliser på højkant og en i bunden. Engang havde mor stillet en stor gryde hindbærgrød i kælderen og den kom jeg til at stikke min nøgne fod i. Først troede

Sommerliv på Sædding strand 1938. I baggrunden sommerhusene og på skrænten de dobbelte lokummer.

familien det var blod, men det var bare grød. WC'et var et lokum der var anbragt i et skur midt på skrænten. Det kunne til tider være en barsk omgang at benytte det, især om natten i regn og blæst. Indholdet gravede vi ned i strandens sand. Familien Henriksen solgte senere deres part til familien Dahl Sørensen, som vi fik megen glæde af.

Vi levede som sagt tæt på hinanden og den tynde trævæg skjulte ikke noget af, hvad der er foregik hos den anden familie, almindelig tale gik fint igennem. Det var et værre leben, når vi skulle til køjs på samme tid, det virkede som en hel sommerlejr. Bortset fra sommerlejre og ferie på Klitten var vi derude fra tidlig forår til ud på efteråret, da kunne der godt blive lidt koldt i stuen, for der var ingen opvarmningsmuligheder. Vi cyklede til skole og man kan vel forestille sig, hvor meget der blev læst lektier i sommerhuset.

Min bror havde en robåd og senere en sejl-båd som vi havde megen fornøjelse af. Når der var højvandet sejlede, fiskede og badede vi og når der lavvandet, gravede vi orm til senere fiskeri, eller gik ud til »de sorte øer«, det var muslingebankerne, hvor vi gik i knæhøjt vand og forskrækkede fisken, som spurtede afsted og gemte sig i mudderet, så gjaldt det om at træde på den og fange den. Endnu kan jeg huske den herlige fornemmel-se af en levende fisk under en drengefod.

Vi fulgte trafikken både på vejen og i ind-sejlingen og kendte de forskellige rutebåde. Vi vinkede til far når han sejlede forbi og tudede i tågehornet. Engang lå vi ude i båden og så en ca. 70 tons svensk fiskekutter blive sejlet i sæk, den krydsede lige ind foran en af DFDS' rutebåde, der lød en knasen af splintret træ og skibet sank. Det viste sig senere at skipperen var fuld. Bjergningsarbej-

det fulgte vi på nærmeste hold. Vi måtte ikke ro ud i sejlrenden ellers var der ingen restriktioner.

Engang var jeg alene roet hen til åen, der løber ud ved Fiskerihavnen. Der fangede jeg »niøjn«, det var en lille lamprette der kunne fanges med hænderne, idet den sugede sig fast til stenene, det så ud som om den havde ni øjne, men de syv var nok gæller. Tiden gik for mig, det blev hen under aften og det var blæst op, så jeg ikke kunne komme hjem til tiden, der var ellers hængt et viskestykke op ved flagstangen, tegnet for at kalde hjem. Fra sommerhuset kunne de ikke se mig i kikkerten, fordi jeg var inde i åen. Så gik alarmen og alle naboere var på eftersøgning langs stranden. Gensynsglæden var stor og ellers fik jeg skældud.

Når vi ikke var på vandet spillede vi bl.a. krocket, stangtennis, spillede fodbold, lavede bål på stranden med stegte kartofler eller byggede store havneanlæg i strandkanten til vore skibe. Drager var også et stort nummer, vi havde fine engelske drager, når de var sat op lavede vi papirslapper, der skulle forstille telegrammer og lod dem rutsche op ad snoren. Da vi boede nær byen, havde vi mange gæster, så der skete altid noget. Dejligt var det også, når vi sad udenfor en sommeraften og sang aften sang.

Sol, sommer og aktivitet fra morgen til aften, sådan husker jeg de mange år i sommerhuset!

Den 4. september 1939 kl 17.45 var jeg på Trafikhavnen og så på, at et af marinens skibe lagde til kaj, enten var det »Islands Falk« eller »Beskytteren«. Pludseligt hørte jeg motorstøj fra en flyvemaskine der kom ind mod Fiskerihavnen fra nordvest, der faldt noget ud af flyvemaskinen og der lød en

uhyggeelig hylen efterfulgt af store brag. Det var bomber der faldt. Overrasket og vel også lidt forskrækket så jeg dem falde, den første faldt ved Hermetikfabrikken, nr. to ved Vedsted Hansens fiskekassefabrik, den tredje ned i et hus i Frodesgade 150, den fjerde i en gård i Sjællandsgade, det hele virkede meget uhyggeligt. Der steg en støvsyge op fra Frodesgade, så jeg spurtede på cyklen derhen og var der før redningsbilerne.

Det så frygteligt ud, huset var faldet sammen til en grusdyng og man kunne se ind i stuerne og køkkerne i nabohusene. En masse mænd stod oppe i ruinerne og flyttede mursten og tømmer. Tre børn blev befriet, flere var såret og en dame dræbt da huset styrtede sammen. Heldigvis var det flot sommervej så folk var udendørs, derfor var der ikke flere dræbte eller sårede. De andre bomber lavede huller, der var syv meter brede og fem meter dybe. Efter krigen blev det oplyst, at det 250 kg. sprængbomber der var kastet.

En engelsk Wellington bombemaskine havde kastet bomberne. Den var sammen med andre maskiner sendt ud for at angribe tyske skibe i Brunsbüttel ved indsejlingen til Kiekanalen, men i tåge var den kommet ud af kurs og tog fejl af Esbjerg og Brunsbüttel. Det var iøvrigt de første bomber der blev kastet i Vesteuropa i 2. verdenskrig

I Esbjerg var der nærmest panik, det svirrede med rygter: Holsted var bombarderet, Sønderjylland besat, Esbjerg havn skulle bombes osv. Vi var i stærk tvivl om det var englænderne eller tyskerne der havde kastet bomberne.

I denne stemning begyndte folk at forlade byen. Alt hvad er kunne køre af biler, rutebiler og hyrevogne var i sving. Nogle tog til Fyn, men dem vi kendte tog op langs vestkysten til deres familier. Far var hjemme og der

Bombkrater i gården til huset Sjællandsgade 26. Ved et mirakel undgik tre legende børn at blive dræbt.

blev holdt familieråd. Mor ville at vi skulle tage til Klitten, men far syntes, at vi skulle »se det på«, han var vist ikke vild efter at komme til Klitten med to voksne, fem børn og en »ung pige« for at bo hos faster Mie, der ikke var særlig prober, så vi blev. I skolen kunne vi se, at mange var taget væk, klasserne var i de næste uger, noget tyndt besat.

Det danske militær stillede nogle »Bofors« luftværnskanoner op i Sædding, der var vi ude og spiste rugbrøds-klemmer sammen med soldaterne.

Det var nogle erindringer fra jeg var ni til tolv år gammel, sådan som jeg huske det. Bortset fra at skulle gå i skole, syntes jeg, at det var en dejlig og ubekymret drengetid.

Johs. Bredmose Simonsen, Rensdyrvej 6, 6715 Esbjerg N., f. 1927, fisker fra 1943 til 1952, fra 1952 til 1991 fiskehandler. Har tidligere skrevet artikler til kirkeblade og foreningsblade, samt til Fra Ribe Amt 1992 og til Ribe Stiftsbog 1992.

Et supplement til min mands beretning om bomberne

Min kusine og jeg sad i vores stue og var ved at læse lektier. Min far var netop kommet fra havnen, han og mor sad i køkkenet og drak kaffe. Pludseligt lød der nogle mægtige brag og alle vore spisestuestole væltede, et øjeblik efter kom et nyt brag og vore vinduer fløj op og ind føg en masse brunt jord. Det var bomber, den sidste faldt i området, der vender over mod vort hus. Vi løb ned på gaden og om i Frodesgade og så det store hul i husrækken og alle murbrokkerne der var styrtet ned. Det var meget mærkeligt, at kunne se ind i folks stuer og soveværelser.

I køkkenerne var selve gasbordene og køkkenbordene borte, men gasapparaterne hang stadig i deres slanger ned ad væggen. Desværre blev en fru Hansen dræbt, men ellers kom ingen særlig tilskade. Nogle få var på altanerne og kom ned med dem og fik nogle knubs, men ellers var folk ude i det meget fine sommervejr. I Sjællandsgade kom der heldigvis ingen til skade.

Det skabte megen uro og nervøsitet blandt os alle sammen, vi vidste jo ikke om det kunne gentage sig. Krigen var lige brudt ud mellem Tyskland og Polen, så alt var usikkert. Derfor var der mange, der pakkede deres kufferter m.m. og drog ud af byen til deres familier andre steder. Min far syntes, at vi skulle blive, han mente ikke det ville gentage sig. Jeg havde faktisk fået et bombechok, uden at jeg selv var klar over det. Ved den mindste støj, f.ex. hvis nogen rokkede med en stol, fo'er jeg sammen og det stod på i mange måneder. Det var måske ikke så mærkeligt, når man tænker på hvor vi boede i forhold til de to bomber. De faldt indenfor 200 meter på hver side af vores hus.

Birgit Simonsen.